

creativity, giftedness]. Peter.

2. Kutsenko, S. V. (2013). *Pozytyvna motyvatsiya maybutn'oho vchytelya khoreohrafiyi v protsesi formuvannya yoho tvorchoho potentsialu zasobamy narodno-stsenichnoho tantsyu*. [Positive motivation of the future choreography teacher in the process of forming his creative potential by means of folk-dance]. Kyiv.

3. Parkhomenko, O. M. (2015). *Struktura i zmist baletmeysters'kykh umin' pedahohiv-khoreohrafiiv*. [Structure and content of ballet master's skills of choreographers]. Nizhin.

4. Sysoeva, S. O. (2006). *Osnovy pedahohichnoyi tvorchosti*. [Fundamentals of pedagogical creativity]. Kyiv.

5. *Slovyk-dovidnyk z profesynoyi pedahohiky*. (2006). [Vocabulary reference book for professional pedagogy]. Odessa.

6. Tkachuk, I. O. (2014). *Sutnist' i struktura fenomenu «Interpretatsiyna kompetentnist' studentiv pedahohichnoho koledzhu»*. [The essence and structure of the phenomenon «Interpretive competence of students of the pedagogical college»]. Kryvyi Rih.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТВЕРДОХЛІБ Сергій Сергійович – аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TVERDOHLIB Sergey Serhiyovych – Postgraduate Student of the Department of Pedagogy and Management of Education of Centralukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: formation of interpretive competence of future choreography teachers.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2019 р.

УДК: 784.071.2-027.561:159.942]:378

DOI:10.36550/2415-7988-2019-1-185-220-224

ШПИРКА Аліна Олегівна –

аспірант кафедри теорії та методики музичного мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1415-0504>

e-mail: alinabandura92@gmail.com

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВОКАЛІСТА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Одним з основних завдань Національної стратегії розвитку освіти, як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, є створення умов для формування покоління, яке здатне навчатися протягом життя, примножувати та накопичувати культурні цінності громадянського суспільства. Сучасне музичне мистецтво України є рушійною силою для гуманізації суспільства та його культурного розвитку. Саме ця галузь формує активну наукову думку щодо пошуку нових шляхів підготовки фахівців високого рівня в закладах вищої освіти.

Вокальне мистецтво виступає потужним активатором формування високих моральних якостей особистості. Тому підготовка вокалістів у закладах вищої освіти потребує введення ефективних методик для успішної фахової підготовки випускників. У нашому дослідженні ми досліджуємо проблему формування емоційної виразності майбутнього вокаліста, окреслюємо її

особливості та можливості, вважаючи її вагомим складовим фахового становлення вокалістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Емоційну сферу в музичному мистецтві та вокальному виконавстві у своїх працях розглядають такі науковці, як Л. Гринь, М. Микиша, А. Зарицька, А. Зарицький. Емоційну виразність вокалістів вони визначають як результат сформованості умінь та навичок вокалістів, що впливає на результат їх сценічного виступу, та пов'язують її розвиток з досвідом сценічного виконавства. Дослідженням творчого розвитку та вокально-педагогічної творчості особистості в процесі музично-виконавської діяльності займаються науковці І. Івасин, В. Доронюк. Виконавська та сценічна майстерність вокалістів висвітлена в працях К. Чумакової, Т. Ткаченко. У працях дослідників В. Аванесова, В. Беспалько, О. Матвєєвої, Н. Менчинської, Г. Панченко, А. Усової, Чжу Цзюньцяо та ін. обґрунтовані наукові підходи щодо розробки системи

критеріїв та показників для оцінювання якості педагогічного процесу.

Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що наразі не визначено критерії та рівні сформованості емоційної виразності майбутніх вокалістів у процесі їх фахової підготовки. Ця проблема стала предметом нашого дослідження.

Метою статті є визначення критеріїв та показників сформованості емоційної виразності в майбутніх вокалістів відповідно до компонентів її структури.

Виклад основного матеріалу дослідження. У своїх попередніх наукових розвідках ми визначили емоційну виразність майбутнього вокаліста як заглиблення у зміст вокального твору з подальшою трансляцією істинних емоційних імпульсів, які здатні отримати емоційний відгук у глядача [9, с. 88]. Відповідно до компонентів емоційної виразності визначимо критерії та показники її сформованості.

Перш за все дамо дефініції понять «критерій» і «показник».

Критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило [7, с. 349]. Тобто критерій виступає як певна ознака, яку можна взяти за основу класифікації. У свою чергу *показник* – це наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь [7, с. 10].

Критерій – це принцип оцінки ефективності, а показник – модель кількісної характеристики явища [1, с. 71]. Показники необхідні для того, щоб було можливо виміряти певні досліджувані явища. Визначивши показники, що відповідають кожному критерію, ми отримаємо інструмент для перевірки рівня сформованості емоційної виразності майбутніх вокалістів.

Критерії сформованості емоційної виразності майбутніх вокалістів визначаємо відповідно до її структури, яку ми розглядаємо як систему, що складається з чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-аналітичного, емоційно-оцінного та практично-творчого [10].

Отже, для оцінювання рівня сформованості цих чотирьох компонентів пропонуємо відповідні критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний, емоційно-оцінний та практично-творчий.

Мотиваційно-ціннісний критерій демонструє особистісну та соціальну мотивацію вокаліста щодо досягнення певної творчої мети та рівень усвідомлення вокалістом своєї цінності у культурному збагаченні суспільства. Стимул до

самовдосконалення, самовираження та технічного зростання підсилюється розширенням спектру загальнолюдських цінностей, через збагачення власного життєвого та виконавського досвіду та правильну оцінку власних досягнень та недоліків.

Мотиваційно-ціннісний критерій визначає ступінь ціннісного ставлення до вокально-виконавської діяльності, рівень сформованості мотивації до навчальної та пізнавальної діяльності, здатності до самостійного оволодіння знаннями про емоції у вокальному мистецтві, організації процесу самостійної роботи для реалізації програми власного саморозвитку, прагнення до вдосконалення вокальних умінь для успішної виконавської діяльності, усвідомлення цінності вокального мистецтва для культурного надбання суспільства.

Показниками критерію нами визначено:

- міра усвідомлення значення вокально-виконавської діяльності для фахового становлення;
- усвідомлення сенсу особистісного зростання та самовдосконалення;
- міра осягнення цінності вокального виконавства як особистісної, так і суспільної.

Когнітивно-аналітичний критерій є індикатором накопичення знань про сутність та особливості емоційної складової у вокальному мистецтві, а також про особливості вокально-виконавського апарата, можливості емоційної саморегуляції виконавців; він спонукає до дослідження механізму виникнення емоцій у процесі вокального навчання та виконавства.

Когнітивно-аналітичний критерій демонструє рівень оволодіння та оперування термінологією вокального виконавства, уміння застосовувати набуті знання та навички у практичній площині, пошуки шляхів засвоєння додаткових фахових умінь та навичок для власного самовдосконалення, знання сутності майбутньої фахової діяльності та аналіз досягнень на шляху до реалізації власного виконавського потенціалу.

Показниками критерію вважаємо:

- рівень засвоєння понять та термінології, володіння методами та навичками вокально-виконавської діяльності;
- здатність застосовувати набуті знання та вміння у своїй творчій діяльності;
- здатність оцінювати свою навчальну, виконавську та пізнавальну діяльність для подальшого самовдосконалення.

В основу емоційно-оцінного критерія покладено головне поняття – емоція. Це означає, що майбутній вокаліст усвідомлює значення емоції як інструмента передачі

образного змісту твору глядачам, що несе естетичну, виховну інформацію для слухачів. *Емоційно-оцінний критерій* демонструє особистісне прийняття студентом творчих цінностей, осмислення сили емоційних переживань у вокальному мистецтві та оцінне ставлення до фахових знань та до їх використання. Саме емоції наділяють вокально-виконавську діяльність справжньою цінністю.

Емоційно-оцінний критерій визначає рівень здатності аналізувати емоції, пов'язані з навчальною, виконавською, творчою діяльністю майбутнього вокаліста. Цей критерій також окреслює міру оволодіння елементами емпатійного спілкування з публікою, оцінку власних досягнень, самостійне осягнення емоційного наповнення вокального твору та виправдане використання його у сценічному перевтіленні.

Показниками критерію визначаємо:

- міру оволодіння навичками діагностики власного емоційного стану під час навчання, репетиції, виступу;
- володіння навичками емоційної саморегуляції;
- рівень оволодіння навичками емпатії.

Практично-творчий критерій визначає рівень здатності до самостійного втілення художньо-образного змісту твору завдяки використанню засобів емоційної виразності. Видатні педагоги вокального мистецтва (М. Микиша, Є. Мірошниченко, П. Голубев) підкреслюють, що зустрічаються студенти, від природи наділені відчуттям емоційної виразності, які вдало використовують природні сценічні рухи, відповідні можливості міміки, погляду, несуть емоцію глядачам за допомогою вокальних умінь та навичок. Але такі студенти є скоріше винятком і все одно потребують удосконалення своїх природних обдарувань у поєднанні з кропіткою вокальною підготовкою. На нашу думку, таке обдарування залежить від типу темпераменту, характеру, освіченості, виховання, рівня культури та світосприйняття.

Практично-творчий критерій показує рівень інтегрованих знань умінь та навичок для вирішення професійних завдань, наявність у вокально-виконавській діяльності творчих проявів та уміння креативно застосовувати набуті навички та знання, ефективність самостійної підготовки в залежності від поставлених цілей.

Показниками критерію є:

- ступінь сформованості спеціальних вокальних умінь та навичок;

- рівень оволодіння специфічними засобами емоційної виразності;
- ступінь сформованості навичок самостійної роботи студентів та їх творчих проявів, необхідних для виконавської діяльності майбутніх вокалістів.

Відповідно до обґрунтованих критеріїв та показників визначаємо такі рівні сформованості емоційної виразності: репродуктивний, продуктивний, творчий.

Репродуктивний рівень сформованості емоційної виразності майбутнього вокаліста характеризується низьким рівнем загальної вокальної підготовки та відсутністю або ж мінімальним багажем вокальних умінь та навичок. Це призводить до безрезультатного або мізерного успіху при застосуванні їх на практиці, що порушує процес засвоєння та використання специфічних засобів емоційної виразності. Складно думати про емоційне наповнення твору, втілення художнього образу, якщо немає елементарних навичок контролю над діяльністю вокально-виконавського апарату.

Продуктивний рівень сформованості емоційної виразності майбутнього вокаліста характеризується середнім рівнем вокальної підготовки, вираженими спеціальними вокально-виконавськими умінями та навичками. На цьому рівні виникають труднощі у застосуванні на практиці спеціальних вокальних умінь та навичок та виявляється недостатній рівень оволодіння специфічними засобами емоційної виразності. Недостатній багаж знань та навичок впливає на сценічне перевтілення, викликає невпевненість та дискомфорт у момент публічного виступу, порушує процес втілення художнього образу твору. Проблеми вокально-виконавського рівня знижують творчий потенціал виконавця, адже доводиться знову і знову звертатися до виправлення помилок та недоліків.

Творчий рівень сформованості емоційної виразності майбутнього вокаліста характеризується високим рівнем вокальної підготовки, чітко вираженими спеціальними вокально-виконавськими умінями та навичками. Сюди ж входить високий рівень оволодіння специфічними засобами емоційної виразності. Студенти не відчують труднощів у застосуванні на практиці належних умінь та навичок, необхідних для виконавської діяльності та втілення художнього образу твору і можливості для емоційного спілкування з публікою. Окремим показником високого рівня вважаємо творче бачення студентами власного сценічного образу, інтерпретації та емоційної передачі вокального та емоційного наповнення твору, розуміння його глибокого

змісту через самостійне дослідження історії написання та виконання твору.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. В результаті дослідження нами було визначено критерії сформованості емоційної виразності майбутніх вокалістів, а саме: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний, емоційно-оцінний та практично-творчий. Відповідно до критеріїв розроблено показники, які є мірилом визначення сформованості емоційної виразності. На основі критеріїв та їх показників розроблено три рівні сформованості емоційної виразності: репродуктивний, продуктивний, творчий, а також наведено їхню характеристику.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Брокгауз Ф. А. Иллюстрированный энциклопедический словарь. Современная версия / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – Москва : Эксмо, 2008. – 703 с.
2. Гонтаренко Н. Б. Сольное пение: Секреты вокального мастерства: метод. пособие / Н. Гонтаренко. – Ростов -на-Дону : Феникс, 2006. – 155 с.
3. Гринь Л. О. Діагностика сформованості вокальної майстерності майбутнього актора музично-драматичного театру. Наукове видання. Методичні рекомендації / Загальна редакція Г. В. Локарева – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – 85 с.
4. Івасишин І. Музично-виконавська діяльність як засіб творчого розвитку особистості / І. Івасишин // Гірська школа Українських Карпат. – 2014. – №11. – С. 153–156.
5. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва / М. В. Микиша – Київ : Музична Україна, 1971. – 89 с.
6. Саїк Г.Ф. Формування виконавської майстерності у студентів на основі активізації емоційно-естетичного переживання музики: автореф.... канд. пед. наук: 13.00.02. / Г.Ф. Саїк. – Київ, 2000. – 19 с.
7. Словник української мови: в 11 томах. – Том 7, 1976. – С. 10.
8. Ткаченко Т. В. Формування вокально-сценічної культури студентів мистецьких факультетів педагогічних вузів : монографія / Т. В. Ткаченко – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016. – 307 с.
9. Шпирка А. О. Методичні аспекти розвитку навичок емоційної виразності вокаліста на заняттях з постановки голосу / А. О. Шпирка // Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору. Матеріали і тези I Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. – С. 86–89.
10. Шпирка А. О. Структурні компоненти емоційної виразності майбутнього вокаліста /

Аліна Олегівна Шпирка. // Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018. – №3. – С. 36–42.

REFERENCES

1. Brokgauz, F. A., & Efron, I. A. (2008). *Illyustrirovannyiy entsiklopedicheskiy slovar. Sovremennaya versiya*. [Illustrated Encyclopedic Dictionary. Modern version]. Moskva.
2. Gontarenko, N. B. (2006). *Solnoe penie: Sekretyi vokalnogo maysterstva: metod, posobie*. [Solo singing: Secrets of vocal mastery: method, manual]. Rostov -na-Donu.
3. Hryn, L. O. (2014). *Diahnostyka sformovanosti vokalnoi maisternosti maibutnoho aktora muzychno-dramatychnoho teatru. Naukove vydannia. Metodychni rekomendatsii*. [Diagnosis of the formation of vocal mastery of the future actor of the musical and drama theater. Scientific publication. Guidelines]. Zaporizhzhia.
4. Ivasyshyn, I. I. (2014). *Muzychno-vykonavska diialnist yak zasib tvorchoho rozvytku osobystosti*. [Musical-performing activity as a means of creative personality development]. Kyiv.
5. Mykysha, M. V. (1971). *Praktychni osnovy vokalnoho mystetstva*. [Practical foundations of vocal art]. Kyiv.
6. Saik, H. F. (2000). *Formuvannia vykonavskoi maisternosti u studentiv na osnovi aktyvizatsii emotsiino-estetychnoho perezhyvannia muzyky*. [Formation of mastery of students on the basis of intensifying the emotional and aesthetic experience of music]. Kyiv .
7. *Slovyuk ukrainskoi movy: v 11 tomakh (7th ed.)*. [Dictionary of Ukrainian: in 11 volumes]. (1976). Kyiv.
8. Tkachenko, T. V. (2016). *Formuvannia vokalno-stsenichnoi kultury studentiv mystetskykh fakultetiv pedahohichnykh vuziv : monohrafiia*. [Formation of vocal and stage culture of students of art faculties of pedagogical universities: monograph]. Kharkiv.
9. Shpyrka, A. O. (2017). *Metodychni aspekty rozvytku navychok emotsiinoi vyraznosti vokalista na zaniattiakh z postanovky holosu*. [Methodological aspects of developing vocalists' emotional expressiveness skills at voice training classes]. Odessa.
10. Shpyrka, A. O. (2018). *Strukturni komponenty emotsiinoi vyraznosti maibutnoho vokalista*. [Structural components of the emotional expressiveness of the future vocalist]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШПИРКА Аліна Олегівна – аспірант кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: Методика формування

емоційної виразності майбутніх вокалістів на заняттях сольного співу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHPYRKA Alina Olegovna – Post-Graduate Student of the Department of Theory and Music Art Methodology of the Institute of Arts of the Borys

Grinchenko Kyiv University.

Circle of scientific interests: Method of formation of emotional expressiveness of future vocalists in classrooms of solo singing.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2019 р.

УДК 378.147+004.853

DOI:10.36550/2415-7988-2019-1-185-224-228

ОЖИНДОВИЧ Людмила Михайлівна –

молодший науковий співробітник

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7697-6948>

e-mail: fia.ozhyndovych@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОБЛЕМНО/ПРОЄКТНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ НА ПРИКЛАДІ КУРСУ «СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ ВМІСТОМ ВЕБ-САЙТІВ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ТА ІТ-СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Важливою складовою модернізації та професійного реформування вищої освіти в Україні є впровадження та використання новітніх методик і технологій навчання. Нові підходи до формування професійної компетентності майбутніх фахівців мають максимально підготувати їх до реальних умов практичної діяльності, підвищити конкурентоспроможність на ринку праці та сприяти розкриттю власного потенціалу. Водночас слід враховувати специфіку навчальних дисциплін і особливості кожного студента, щоб досягти оптимальних результатів професійної підготовки. Одним із таких підходів, що активно впроваджується і використовується за кордоном та на теренах нашої країни, відповідає потребам сучасної освіти, є проблемно/проектно орієнтоване навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика професійної підготовки майбутніх технічних фахівців та інженерів, унаслідок виникнення, впровадження нових, удосконалення та використання існуючих технологій, є особливо актуальною. Питання організації професійної підготовки у ЗВО на засадах проектно орієнтованого навчання у своїх працях розглядають Г. Луценко, Л. Савченко, О. Карабін, З. Шацька, Є. Полат, О. Пехота, С. Шевцова.

Особливості використання методик проблемного навчання досліджуються науковцями В. Ткачуком, О. Савченко, В. Масичем, Н. Дмитренко, І. Сліпухіною, О. Калініченко, Т. Туркот.

Ознайомлення з досвідом і результатами досліджень вітчизняних викладачів-науковців спонукає до нових пошуків продуктивних технологій для комплексного формування загальних та фахових компетентностей майбутніх фахівців. Поєднання проектно та проблемно орієнтованих підходів навчання для підготовки студентів ЗВО технічних та ІТ-спеціальностей є однією із таких технологій, що потребує детальнішого вивчення та досліджень.

Мета статті – опис авторського досвіду щодо застосування проблемно/проектно орієнтованих технологій навчання для викладання дисциплін професійного спрямування та формування загальних і фахових компетентностей у студентів технічних й ІТ-спеціальностей на прикладі курсу «Системи керування вмістом веб-сайтів».

Виклад основного матеріалу дослідження. Курс «Системи керування вмістом веб-сайтів» входить до освітніх програм підготовки студентів за низкою технічних й ІТ-спеціальностей, його специфікою є швидке опанування теоретичного матеріалу та практична реалізація завершеного продукту розробки. Освоєння курсу передбачає формування технічних завдань, планування їх виконання, управління наявними ресурсами та презентацію отриманих результатів. У порівнянні з фундаментальними дисциплінами, використання проектної діяльності студентів для вивчення курсу «Системи керування вмістом веб-сайтів», дало змогу у більшій мірі визначити можли-